

"Een door en door katholieke"

Het leven van een volksschrijver gaat niet over rozen. Het gewone volk heeft weinig op met zijn religieuze denkbeelden, en anderzijds kijken gelovigen binnen de kerk er al nauwelijks minder bevreemd tegenaan. Wat gelooft Gerard Reve nu precies? En kan hij het eigenlijk aan iemand uitleggen?

TEKST: VINCENT HUNINK, medewerker
Katholieke Universiteit Nijmegen

Gerard Reve: "De kerk van Rome is het integrale herstel van de cultus van Isis."

Aan het laatste lijkt hij zelf nog al te twijfelen, getuige zijn geregelde verzuchtingen dat je er "toch met geen mens over kunt praten". Misschien zijn twijfel en zoeken, dubbelheid en wanhoop wel kenmerkend voor zijn geloof als zodanig. Is het geloof van Gerard Reve wel geloof? Als niet-theoloog ben ik niet echt bevoegd om dat officieel uit te maken, maar als lezer van zijn werk zou ik zeggen van wel. In de openbaarheid van tv, pers en optredens lijkt Reve zich te hullen in diverse poses: bijvoorbeeld die van aandacht-trekker, aansteller, clown, dwarse provocateur, stijfskop of waanzinnige. Daardoor zou je snel gaan twijfelen aan zijn oprechtheid. Maar uit zijn werk rijst wel degelijk een consistent beeld op van zijn religieuze denkbeelden.

Allereerst is zijn geloof vooral een willen geloven, een zoeken naar zin en orde, een hunkeren naar God. Bij Reve blijkt God toch vaak onkenbaar en onbereikbaar, en wordt er vaak gedacht dat Hij misschien wel niet bestaat. Bij zo'n fundamentele twijfel en wanhoop is eigenlijk geen plaats voor het traditionele 'zekere' godsbeeld. Reve wil zich graag overgeven aan het ondoorgrondelijk myste-

rie, maar is daarbij wars van alle letterlijkheid, bekrompenheid en starre dogmatiek. In het algemeen voelt hij weinig voor een strikt rationele benadering van het leven.

DE R.-K. KERK lijkt voor Reve de laatste nog bestaande *antieke mysteriegodsdiens*: dat is het geheim dat zij volgens hem in haar schoot bergt. Zijn kerk is de kerk van Maria als Vierde Persoon Gods, van mythische Zonde en Verlossing, van religieuze erotiek, de kerk van rituelen, mysteriën en symbolen. Nee – niet bepaald een progressief-katholieke kerk, maar ook geen eng, leerstellig bastion à la Simonis of Bodar. In een vroege brief heeft Reve wel eens de gedachte geopperd "zelf iets op te zetten", een eigen kerk te beginnen. Die gedachte heeft hij gelukkig verlaten, maar het zegt natuurlijk wel iets over zijn plaats binnen de grote moederkerk. Zijn opvattingen sporen op tal van punten niet met de officiële leer.

Reve's liefde voor Maria is een verering van de Grote Moedergodin, zoals hij zelf meermalen zegt. De antieke Isis-cultus lijkt voor hem dichterbij de kern te komen dan de encyclieken van de paus. In een van zijn (ongebundelde) brieven aan Antoine Bodar (Elsevier, 17 okt. 1992) zegt hij het nog eens expliciet: "de kerk van Rome is het integrale herstel van de cultus van Isis." Zijn r.-k. kerk is, kortom, een schuilkelder voor heiden- en oerreligie.

Eén ding kan niet genoeg benadrukt worden: alles wordt bij Reve overgoten met een saus van humor, relativering en ironie. Die *spot* maakt het moeilijk om hem te grijpen en vast te leggen: wat hij zegt is waar en niet waar. Hij meent het, maar meent het ook niet. Hij schrijft dan ook geen eenduidige theologie, maar literatuur.

REVE'S NIEUWE BUNDEL *Zondagmorgen Zonder Zorgen* (Veen, Amsterdam, 104 blz., f 29,50) opent met een opstel over de lijkwade van Turijn (gepubliceerd in Elsevier van 10 april 1993) dat bovenstaande beweringen aardig illustreert. Met veel Reviaans 'geoudehoer' schrijft hij over het omstreden doodskleed. Is het echt? Nee, natuurlijk niet: dat kan

ANP FOTO

niet eens, gezien de historische taboes die dan geschonden zouden zijn. Maar relikwieën moet je helemaal niet letterlijk nemen. De hele vraag naar 'echtheid' ervan is dus zinloos: het gaat niet om de 'feiten' maar om de erin uitgedrukte 'waarheid'. Als we nu gewoon afspreken dat het de lijkwade van Christus is, verdwijnt het probleem, zo luidt de conclusie. En wie twijfelt, wordt gevraagd te bedenken dat Reve een "door en door katholiek auteur" is.

Zondagmorgen Zonder Zorgen bevat nog elf andere gelegenheidsstukken. Zeven ervan verschenen in het Algemeen Dagblad onder de titel *Zelf Ziek Zijn en Blijven*, een fraaie titel die helaas vervallen is (6 en 20 sept. 1993; 4 en 18 okt. 1993; 1, 15 en 29 nov. 1993). Vier al wat oudere brieven aan Rudy Kousbroek vullen de rest. Eén ervan verscheen eerder in *Roomse Heisa* (1985), de andere drie werden handgeschreven afgedrukt in de bibliofiele uitgave *Je Brief Kwam Net Te Laat* (1986).

Gerard Reve wil zich graag overgeven aan het ondoorgrondelijk mysterie, maar is daarbij wars van alle letterlijkheid, bekrompenheid en starre dogmatiek

Ik wil niet echt klagen, maar geen enkele van de hier genoemde bronvermeldingen is in de bundel opgenomen. Dat is een slordigheid die we van Reve, helaas, gewend zijn. Vermoedelijk zijn vetes met uitgevers en redacties er weer debet aan. Zo werd de column in het Algemeen Dagblad na een denderende ruzie gestaakt. Vroeg of laat lijkt Reve met vrijwel iedereen ruzie te krijgen. Dat is vervelend genoeg, maar intussen blijft de lezer met de vragen zitten. Gelukkig is er wel weer veel te lachen. In zijn late werk lijkt Reve steeds meer ruimte te geven aan gemakkelijke gedachtensprongen en kronkels. *Zondag-*

morgen Zonder Zorgen mag dan wel geen hoogtepunt in Reve's oeuvre zijn - typerend genoeg is er ook geen gebonden editie uitgebracht -, maar een aange-naam tussendoortje voor de donkere winterdagen is het zeker.

ONGEVEER TEGELIJKERTIJD verscheen een tweede druk van het amper bekende, uit 1985 stammende werk *Zelf Schrijver Worden* (Sdu, Den Haag, 88 blz., f 24,90). Hierin bundelde Reve de teksten van een viertal openbare colleges die hij aan de Rijksuniversiteit Leiden verzorgde. Het enige nieuwe in deze herdruk is een extra voorwoord. Daarin schrijft Reve voor de zoveelste keer, en ditmaal in een wat depressieve toon, over de dreiging van "die andere godsdienst", het socialisme, dat alle kunst wil uitroeien. Dat idee lijkt anno 1995 toch echt achterhaald en wereldvreemd geworden. Misschien dat de socialistische horden snel weer de kop opsteken, maar voorlopig zie ik ze nog niet komen.

Drie van de vier colleges gaan over schrijven, of beter gezegd: Reviaans

schrijven, want algemene geldigheid bezitten de voorschriften maar zelden. Wel geven ze een bijzonder aardig kijkje in de keuken van Reve's eigen schrijverschap. Zo beredeneert hij zijn afkeer van pornografie en godslasterlijk taalgebruik, en warme sympathie voor kitsch en cliché. De eerste lezing gaat slechts zijdelings over schrijven, en vooral over de r.k. kerk, en dan speciaal over de Marialogie. Opnieuw valt de naam Isis. Grappen en grollen ontbreken niet, maar over het algemeen zijn de voordrachten redelijk serieus van toon. Wie na lezing ervan nog steeds twijfelt of Reve 'het nu allemaal wel meent', is in dit ondermaanse vermoedelijk niet te overtuigen.

Dr. V. Hunink publiceerde over Gerard Reve enkele artikelen alsmede de 'Index Revianus', een register op diens brieven (Verzameld Werk, Nijmegen, 1989). Verder was hij redacteur van de essaybundel 'Eigenlijk geloof ik niets' over het werk van Gerard Reve (Cadans, Nijmegen, 1990).

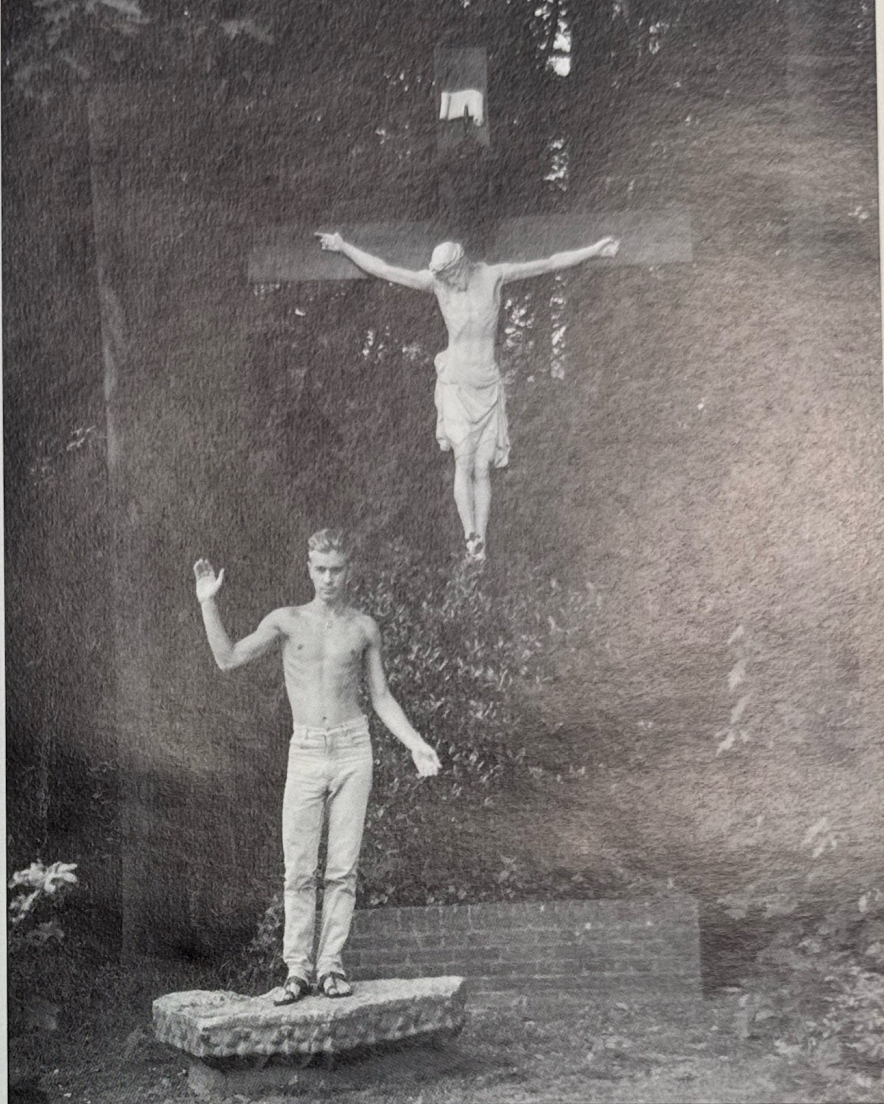

FOTO NICO TERPSTRA